

Ehl-î Beyt Mektebinde İmamet ve Hilafet

<"xml encoding="UTF-8?">

Ehl-î Beyt Mektebinde İmamet ve Hilafet

Konuya girmeden önce "İmam" ve "Halife" kelimelerinin lügat, şeriat ve müteşerriler açısından anlamını incelememiz gerekiyor.

1- Halife:

Halife veliaht, bir kişinin diğer bir kişinin yerine geçmesi anlamındadır.

Dolayısıyla, halife kelimesi devamlı diğer bir kelimeye izafe edilerek -eklenerek- kullanılmaktadır. Öreğın "halifet-ul alim" (alimin halifesi), "halifet-ul vali" (valinin halifesi) gibi.

Halife kelimesi Kur'an-ı Kerim'de de bu anlamda kullanılmıştır. Örneğın: "Hani Rabbin, meleklerle: muhakkak ben, yeryüzünde bir halife var edeceğim demişti." (Bakara/30)

Yine: "Ey Davud, biz seni yeryüzünde bir halife kıldık." (Sâd/26)

Her iki ayette de "halife" kelimesinin izafe olduğı "Allah" kelimesi belli olduğundan ayette zikredilmemiştir. O halde Adem ve Davud Allah Teala'nın yeryüzündeki iki halifesidir.

Resulullah'tan (s.a.a) nakledilen hadislerde de halife kelimesi bu anlamda kullanılmaktadır.

Mesela Resulullah'tan (s.a.a) nakledilen bir hadiste şöyle geçmektedir:

"Allah'ım halifelerime rahmet gönder, Allah'ım halifelerime rahmet gönder, Allah'ın halifelerime rahmet gönder" Ya Resulullah, halifeleriniz kimlerdir? denilince buyurdular ki: "Benden sonra gelerek hadis ve sünnetimi rivayet edenlerdir." [1]

Resulullah'ın (s.a.a) risalet makamında vazifesi ilahi risaleti tebliğ etmek ve halka ulaştırmaktı.

Bu hususta Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor:

"Biliniz ki, elçimize düşen, ancak apaçık bir tebliğdir." (Maide/92).Yine: "Peygambere düşen, apaçık bir tebliğden başkası değildir." (Nur/54) buyurmaktadır.

Yine bir çok ayet-i kerimede bu anlam vurgulanmaktadır. Resul-i Ekrem'in (s.a.a) vazifesi ilahi risaleti tebliğ olduğundan dolayı Resulullah'ın halifeleri de hadis ve siretini tebliğ etmede bu vazifeyi üstlenen kimseler olmalıdır.

"Halife" kelimesi Ebu Bekr'in zamanında da bu anlamında kullanılmaktaydı. Çünkü Ebu Bekr'e biat edildikten sonra şahsen kendisini "Resulullah'ın (s.a.a) halifesi" olarak tanıtıyordu, mutlak şekilde kendisini halife olarak nitelendirmiyor; "Resulullah'ın halifesi" olarak nitelendiriyordu.

Ömer'in Hilafeti Döneminde

Ömer hilafetinin başlarında kendisini "Ebu Bekr'in halifesi" ve bazen de "Resulullah'ın halifesinin

halifesi" olarak tanıtıyordu. Bir gün Irak valisi Lebid b. Rabia ve Adiy b. Hatem adındaki yakınlarından iki kişiyi bir iş için halifenin yanına gönderdi. Bu iki kişi Medine'ye girince Mescid-un Nebi'de Amr-ı As'la görüşerek: Emirü'l-Müminin'den bizim için görüşme izni al dediler. Amr halifenin yanına giderek "Es selamu aleykum ya Emir-el müminin" dedi. Ömer, "Niçin beni bu lakapla çağırдын?" dediğinde Amr, Lübeyde ve yanındaki arkadaşının bu adı halifeye verdiklerini anlatarak dedi ki:

"Bizler müminiz sen de bizim emirimizsin; dolayısıyla sizi Emirü'l-Müminin diye çağırıyoruz."

O günden itibaren Ömer'i "Emir-ül müminin" diye çağırıldılar ve ona bundan başka bir ad vermediler.[2]

Osman'ın Hilafeti Döneminde

Osman'ı da hilafeti döneminde "Emir-ül müminin" diye çağırıyorlardı ve bazen de ona "İmam" diye hitap ediyorlardı. Emevi halifelerinin dönemine kadar durum böyleydi. Emevi Halifeleri Döneminde Emevi halifelerini bazen "Emir-el müminin", bazen "İmam" ve bazen de "Halifetullah" diye çağırıyorlardı.

Ebu Davud Ehl-i Sünnet'in Sihah-i Sitte'sinden biri olan Sünen'inde "el-hulefa" babında şöyle bir rivayet naklediyor:

Haccac Yusuf-i Sakafı bir gün hutbesinde şöyle dedi: "Allah'ın halifesi ve seçtiği Abdulmelik Mervan'ı dinleyin ve itaat edin!"[3]

Yine Haccac hutbesinde halktan: "O'nun yanında sizin halifeniz mi üstündür yoksa sizin Resulünüz mü? diye soruyordu.[4]

Haccac burada demek istiyor ki, Allah'ın halifesi Abdulmelik Mervan, Allah Teala'ya Resul-i Ekrem'den daha yakın ve daha azizdir!

Yine döneminin meşhur fasıklarından olan, Allah Teala'nın azap ayetlerine öfkelenerek okla sarhoşken Kur'an'ı paramparça eden ve Ka'be'nin damına çıkarak kadeh kaldırıp şarap içmek isteyen[5] Emevi halifesi Velid b. Yezid hilafete geçip İslam memleketlerine hakim olunca "Ermeniyye" valisi bu münasebetten dolayı yazmış olduğu tebrik mektubunda şöyle hitap ediyor

Velide:

"Allah'ın halifeliği size mübarek olsun!"[6]

Abbasiler Döneminde Hilafet Lakabı

Bir gün Abbasi halifesi Mehdi'nin meclisinde bir kişi "Velid b. Yezid'e" Zındık ve Kafır diye küfür etmesi üzerine halife Mehdi Abbasi ona hitaben dedi ki:

"Allah'ın halifeliği bir zındık ve kafire bırakılmaktan daha üstündür."[7]

Abbasi halifesi Mehdi demek istiyor ki, Velid b. Yezid "halifetullah" olduğuna göre zındık olamaz!

Yeri gelmişken şunu da hatırlatalım ki, Abbasiler Ehl-i Beyt adına, Hz. Ali'nin (a.s) evlatlarına haklarını onlara geri çevirmek için Emeviler'e karşı Ehl-i Beyt taraftarlarıyla birleşmişlerdi. Tam Emeviler'e galip gelmek üzereyken âni bir siyasi hareketle yönetimi ele geçirerek Ehl-i Beyt taraftarlarını kenara ittiler. Ancak Ehl-i Beyt'in intikamını almak adına Emeviler'e karşı düşmanlık beslemeyi, onların ve taraftarlarının kökünü kazımayı kendileri için bir propaganda vesilesi olarak koruyorlardı. Ama yukarıda geçen olayda Abbasi halifelerinden üçüncüsü olan Mehdi, Velid b. Yezid'i savunarak "zındık" suçlamasını onun üzerinden kaldırıyor. Bu da tabii ki Mehdi'nin onu ve kendisini Allah'ın halifesi bildiği ve belkide onun Allah'ın halifesi olduğuna inandığı içindir!

Abbasiler'in hilafetinin başlarında "halife" kelimesi "veliahd" ve "naip" anlamında kullanılıyordu. Bunu açıklarken de "halifetullah, halifet-i Resulullah, ya halifet-u halifeti Resulullah" diyorlardı. Abbasiler'in döneminden itibaren hitabe ve mektuplarda "halife kelimesini başka bir kelimeye izafe etmeksizin tek başına kullanıyor ve bu kelimden sadece "Resulullah'ın halifesi"ni kastediyorlardı. Abbasiler döneminde bir süre de "halife" kelimesini "halifetullah" (Allah'ın halifesi) anlamında kullandılar; ancak çok geçmeden "halife" kelimesi tekrar "Resulullah'ın halifesi" anlamında meşhur oldu. Bilginler de o tarihten itibaren lügat kitaplarında "halife" kelimesini şöyle açıklamışlardır:

"Halife: Birinin yerine geçen ve onun makamında oturan kimse, en büyük sultan. Şeriatta: Kendisinden üstünü olmayan en büyük imam." [8]

2- İmam ve İmamet

"İmam" kelimesi salat, zekat, hac kelimeleri gibi Arap lügatinde olan, ancak İslam'da onlar için bir takım şart ve kurallar belirtilen ve sonuçta cahiliye dönemindeki anlamından çıkarak farklı bir anlam kazanan kelimelerdendir. Örneğin telbiye denilen "lebbeyk" demek hacc farizalarından biridir. Cahiliye Arapları da telbiye söylüyorlardı, ancak bunu söylerken Allah Teala'nın neuzu billah ortağı olduğunu dile getiriyorlardı. Cahiliye arapları şöyle diyorlardı: "Lebbeyk la şerkie lek, illa şerikun huve lek" (Lebbeyk, bir şerikten ve ortaktan başka senin şerik ve ortağın yoktur.)

Ancak telbiyenin İslam'daki anlamı cahiliye dönemindeki anlamından tamamen farklıdır.

İslam'da telbiye şöyledir:

"Lebbeyk Allahumme lebbeyk, lebbeyk la şerike leke lebbeyk, innel hamde ven nimete leke vel mülk, la şerike leke lebbeyk" (Lebbeyk ya Rabb lebbeyk, Lebbeyk senin ortağın yoktur lebbeyk, doğrusu, hamd, nimet ve mülk -saltanat- senindir lebbeyk, senin ortağın yoktur lebbeyk).

Cahiliye döneminde "talak" kelimesi vardı ve erkek eşinden ayrılmak -eşini boşamak- için hiç bir şart ve kural olmaksızın "kuntu ve febintu" kelimesini söyleyerek onu boşuyordu ve ondan sonra kadın ve erkek her biri kendi yoluna gidiyorlardı.

İslam'da da "talak" kelimesi vardır, ancak karı-kocanın boşanabilmeleri için bir takım şart ve kurallar belirtilmiş ve bu işin doğru bir şekilde gerçekleşmesi için o şart ve kurallara uyulması şart bilinmiştir.

Salat kelimesi de Arapça'da "dua" anlamındadır. İslam da bu kelimeyi kullanmıştır. Ancak bu kelimenin İslam'da kullanıldığı anlam lügatteki anlamıyla farklıdır. Salat kelimesi İslam'da özel şart ve kurallar altında yerine getirilen özel bir takım hareketler ve belli başlı ayet ve duaları okumak için kullanılmıştır ki ona "namaz" demektediriz.

Buna nazaran diyoruz ki, hac, talak ve salat kelimeleri gerçi İslam'dan önce de Arapça'da vardıysa da, ancak bunların her birinin önceki anlamlarıyla tamamen farklı olan özel anlamları vardı. İslam'da özel anlamı olan veya bir takım özel hareket ve şartlar alan bu kelimelere "şer-i kavram" denilmektedir. Dolayısıyla, Müslümanların kullandığı hac, talak ve salat kelimeleri şer'i ve İslami ıstılahlardır.

İmam ve imamet kelimesi de böyledir. Çünkü "imam" Arap lügatinde kılavuz ve öncü "imamet" ise kılavuzluk anlamındadır. İslam da bu kelimeyi bu anlamda kabul ederek kullanmış, ancak özel bir takım şartlarla onu Arap lügatindeki anlamından ayırmıştır. Dolayısıyla, genel olarak imam ve imamet kelimesi de hac, talak ve salat kelimeleri gibi şer'i ve İslami bir ıstılahtır.

İslam'da bu kelime kullanılırken Arap lügatinde olan genel imamet ve kılavuzluk kastedilmemektedir.

Bunları dikkate alarak şimdi imam ve imamet bahsine girip Ehl-i Beyt mektebi açısından bunu inceleyelim.

Ehl-i Beyt Mektebinde İmam ve HalifeDaha önce de dediğimiz gibi İslam'da dahalife kelimesi lügatte kullanıldığı anlamda kullanılmaktadır. Halife kelimesinin lügat anlamına bu mektebe göre nazaran Ehl-i Beyt mektebi izcileri imam ve Resulullah'ın (s.a.a) halifesi için şu şartları gerekli bilmişlerdir:1- İmam Masum OlmalıdırAllah'ın hükümlerini ve İslam akaidini tebliğ etmekle görevli olan Resulullah (s.a.a) masum olduğu için onun yerine geçecek olan kimse de bu özelliklere sahip olmalıdır. Yani tam bir güvenle emir ve nehiyleri kabul edilip uyulabilmesi için İmam da günah ve hata işlemekten masum ve korunmuş olmalıdır. Çünkü imam da diğer insanlar gibi günah ve hata işler, fasık ve zalim olursa onun emir ve nehiyleri şahsı duygularına dayanabilir ve insanın böyle birini Resulullah'ın (s.a.a) halifesi bilerek iman ve varlığının mukadderatını onun eline bırakması nasıl farz olabilir?

2- İmam Allah Tarafından Tayin Olmalıdır

Allah'tan başka hiç kimse insanların içini bilmediğinden Resulullah'ın (s.a.a) yerine oturacak halifeyi de -ki masum olması gerekiyor- Allah Teala tayin etmeli ve peygamberi vasıtasıyla onu halka tanıtmalıdır.

Buna binaen, imamı tanıtmak peygamberin vazifesidir. Peygamber kendisinden sonra ümmetinin vazifelerini bilmeleri ve sapıklığa düşmemeleri için kendisinden sonraki imamı tanıtmak zorundadır. Bakara suresinin 124. ayeti bunun için en iyi delildir:"

-O zaman İbrahim'e:- Seni şüphesiz insanlara imam kılacağım demişti. -İbrahim:- Ya soyumdan olanlar? deyince -Allah:- Zalimler benim ahdime erişemez demişti."

Dolayısıyla, imamet Allah Teala'nın ahit ve emanetidir ve Resulullah (s.a.a) Allah Teala'nın diğer emirlerini tebliğ edip insanlara ulaştırdığı gibi O'nun imamet vazifesini kime bıraktığını ve böyle bir ahdi kimlere verdiğini de bildirmektedir. Ayette açıkça belirtildiği üzere Allah tarafından böyle bir ahid tam anlamıyla zalim bir kişiye yapılmaz, kendisine veya diğerlerine nasıl olursa olsun zulmeden bir kimse yüce imamet makamına layık olmaz. Masum kelimesinin mana ve mefhumu da aynen budur.

Ancak ismet ve masumiyet meselesine girmeden önce bilinmesi gerekir ki, imam, bilfiil hükümet gücüne sahip olmasa bile ümmetin önder ve kılavuzu demektir. Yani halka hükümet etmek imametın şartı değildir. Hz. İbrahim (a.s), ümmetinin imamıydı, fakat hakimiyete ulaşmamıştı. Hz. İbrahim'in (a.s) soyundan olan Hz. İsa (a.s) da imamdı ama hakimiyete ulaşmamıştı. Resul-i Ekrem'de (s.a.a) hicretten önce Mekke'de imamdı ama egemelik kurmuş değildi. Elbette bu, hak İslam hükümetinin imamet ve rehberlikle birbirinden farklı iki ayrı şey olduğu anlamında değil. Tam aksine, imam olduğu zaman İslam'da onun rıza ve teyidi dışında hiçbir hükümet meşru olmaz. Yine bilinmesi gerekir ki, Hz. İbrahim (a.s), Hz. İsa (a.s) ve hatta Mekke'den Medine'ye hicret etmeden önce Resulullah'ın (s.a.a.) hükümet ve yönetimde olmamaları onlardan imametın alınmasına sebep olmadığı gibi, imamın hakim ve hükümet makamında olmaması onun ümmete imametinin olmamasına sebep olmaz. İmamın vazifesi, söz ve hareketleriyle İslam ahkâmını ve akaidi halka tebliğ etmek ve onları tahriflerden korumaktır.

İmam, bazen bu hüküm ve akaidi doğrudan doğruya vahiy yoluyla Allah Teala'dan alır; bu durumda ona "resul" ve "peygamber" denir. Bezen de imam bu hükümleri, emir ve nehiyleri peygamberden alarak onu tebliğ eder; bu durumda o imama peygamberin vasisi denir.

Bu vazifenin asıl mihveri sadece Allah Teala'nın hükümlerini tebliğ etmektir.

Şimdi konumuza geçerek Kur'an-ı Kerim ve Resulullah'ın (s.a.a) hadisleriyle imamların masumiyetini inceleyelim.

Tathir Ayetinin İnişi Ebu Talib'in torunu Abdullah Cafer'den şöyle nakledilmektedir: Resulullah (s.a.a) Allah'ın rahmetinin inmek üzere olduğunu görünce buyurdu ki: "Söyle yanıma gelsinler, söyle yanıma gelsinler!" Safiyye: Kimler, ya Resulullah? diye sordu. Resulullah: "Ehl-i Beyt'im: Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin diye buyurdu..Bu dört kişi huzuruna çıkınca Resulullah (s.a.a)

üzerindeki abayı onların üstüne çekerek ellerini göğse kaldırıp şöyle buyurdu:
"Ya Rabbi! Bunlar benim Ehl-i Beytim'dirler. O halde Muhammed ve Ehl-i Beyti'ne selam
gönder."

O sırada Allah Teala bu ayeti indirdi:
"Ey Ehl-i Beyt, gerçekten Allah, sizden her türlü pisliği gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister."
(Ahzab/33)[9]

Ümm-ül Müminin Aişe der ki: O aba siyah nakışları olan yünden dokunmuştu.

Ümm-ül Müminin Aişe, Resulullah'ın Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'i o abanın altında topladığını Tathir ayetinin bu dört kişi hakkında nazil olduğunu ve Resulullah'ın bu ayeti onlar hakkında okuduğunu vurgulamıştır.[10]

Sahabeden Vasele b. Askaa'den nakledilen bir rivayette şöyle yer almaktadır: "Resulullah (s.a.a) Ali ve Fatıma'yı yanına çağırarak karşısında oturttu, Hasan ve Hüseyin'i de dizlerinin üzerinde oturttu ve..."[11]

Bir rivayete göre Ümm-ül müminin Ümm-ü Seleme şöyle diyor: "Tathir ayeti nazil olduktan sonra Resulullah'a: Ben de Ehl-i Beyt'ten miyim? dedim. Resulullah buyurdu ki: Senin akıbetin hayırdır; sen Resulullah'ın zevcelerindensin"[12]

Bunlardan başka Tathir ayeti ve iniş sebebini Abdullah b. Abbas,[13] Resulullah'ın evlat edindiği Ömer b. Ebi Selme,[14] Ebu Said-i Hudri,[15] Sa'd b. Ebi Vakkas,[16] Enes b. Malik[17]... gibi meşhur şahsiyetler rivayet etmişlerdir.

Resulullah'ın (s.a.a) Ehl-i Beyt'inden de bazıları kendi makam ve mevkilerini ispatlamak için Tathir ayetini delil göstermişlerdir. Örneğin:

1- Resulullah'ın büyük torunu Hasan b. Ali, Kufe mescidinin minberinde Tathir ayetine ve bu ayetin iniş sebebine dayanarak bu açıdan kendi makam ve mevkisini oradakilere açıklamıştır.[18]

2- Ali b. Hüseyin Zeynülabidin Şam mescidinin minberinde Yezid ve taraftarları ve mescidde hazır olan Müslümanlar karşısında Tathir ayetine istinaden kendi makam ve mevkisini açıklamış, Yezid ve diğer Ümeyye Oğulları'nın Ehl-i Beyt hakkındaki zulüm ve haksızlıklarını ifşa etmiştir.[19]

Resulullah'ın Ehl-i Beyt'i Tanıtımı

Tathir ayetinin Resulullah (s.a.a), Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyi (a.s) hakkında inmesinden sonra Resul-i Ekrem (s.a.a) kaç ay boyunca devamlı sabah namazlarında Ali ve Fatıma'nın evlerinin kapısına gelerek evdekilere "size selam olsun ey Ehl-i Beyt" diye hitap ediyor ve sonra Tathir ayetini okuyarak sabah namazının vaktinin geldiğini onlara bildiriyordu.

İleride onların yerine başkalarının Ehl-i Beyt olarak tanıtılmasını önlemek için Resulullah'ın

(s.a.a) bu hareketini Mescid'de ve ashabından bir grubun gözleri önünde uzun süre tekrarlayarak amelen Kur'an-ı Kerim'in kastettiği Ehl-i Beyt'i onlara tanıtıyordu. Resulullah'ın (s.a.a) bu hareketini şahsen görerek nakleden sahabilerin sayıları oldukça çoktur.

Biz burada onların meşhurlarından bazılarına değineceğiz:

1- Abdullah b. Abbas diyor ki: Dokuz ay boyunca Resulullah'ın (s.a.a) her gün namaz vakti Ali b. Ebi Talib'in kapısının önünde durarak şöyle buyuruyordu: "Allah'ın özel selamı, rahmet ve bereketleri siz Ehl-i Beyt'in üzerine olsun." Sonra şu ayeti okuyordu "Ey Ehl-i Beyt, gerçekten Allah, sizden her türlü pisliği gidermek ve sizi tertemiz kılmak istiyor." Daha sonra "Rabbiniz size rahmet etsin; namaz vaktidir." diyordu.

Resulullah (s.a.a) bu hareketini her gün beş kere namaz vakitleri tekrarlıyordu.[20]

2- Resul-i Ekrem'in (s.a.a) azat etmiş olduğu kölesi Ebu Hamra'dan (Hilal b. Haris) şöyle rivayet edilmiştir:

Medine'de sekiz ay boyunca dikkat ettim Resulullah (s.a.a) bir kere değil, her gün sabah namaz vaktinde evden çıkarak Ali'nin evinin kapısının önünde durup ellerini kapının iki tarafına bırakarak evdekilere hitaben şöyle buyuruyordu: "Ey Ehl-i Beyt, gerçekten Allah, sizden her türlü pisliği gidermek ve sizi tertemiz kılmak istiyor." [21]

3- Resulullah'ın (s.a.a) sahabilerinden olan Ebu Berzeh diyor ki:

"Yedi ay Medine'de Resulullah'la (s.a.a) namaz kıldım. Bu süre içerisinde gördüm ki, her zaman Resul-i Ekrem (s.a.a) namaz kılmak için evden çıktığında Fatıma'nın kapısının önünde durarak Tathir ayetini okuyordu." [22]

4- Enes b. Malik, Tathir ayeti indikten sonra Resulullah'ın altı ay boyunca Hz. Ali ve Fatıma'nın kapısına gelerek bu işi tekrarladığını söylemektedir. [23]

Daha önce de söylediğimiz gibi ashaptan bir çoğu Resulullah'ın (s.a.a) Tathir ayeti indikten sonra Ehl-i Byet'ini bu yolla tanıttığını nakletmişlerdir. Bu konuda sadece Resulullah'ın (s.a.a) bu işi ne kadar devam ettiğinde ihtilaf vardır.

Allah Teala bu ayette özellikle Resulullah'ın (s.a.a) zamanında masumların varlığından haber vermiş, Resul-i Ekrem (s.a.a) de abasını onların üzerine örtmekle ve aylarca ashabının gözü önünde onların evinin önünde durup Tathir ayetini okumakla Ehl-i Beyt'inin masumlarını herkese tanıtmış ve bu hususta hiç bir şüpheye yer bırakmamıştır.

Yine Tanıtma

Her iki mektebin kabul ettiği, imamların masumiyetine dair Ehl-i Beyt mektebinin en büyük delili olan Tathir ayetinin nazil olmasının peşinden Ehl-i Beyt'i tanıtmada Resulullah'ın (s.a.a) şahsen söz ve hareketleriyle hadisler ve ashabın sözlerinin arasından Kisa hadisini özetle inceledikten sonra şimdi Resul-i Ekrem'in (s.a.a) kendisinden sonra ümmetin imam ve önderlerini tanıttığı

diğer yerleri inceleyelim. Ama her şeyden önce Resulullah (s.a.a)'in Allah tarafından bir emir olmaksızın boş ve kendi yanından hiç birşeyi tebliğ etmeyeceğini dikkate almak gerektiğini de hatırlatalım. Çünkü Kur'an-ı Kerim bu hususta buyuruyor ki: "O, hevedan -kendi istek, düşünce ve tutkularına göre- konuşmaz. O -söyledikleri-, yalnızca vahiy olunmakta olan bir vahiydir."

(Necm/3-4)

Resul-i Ekrem'in (s.a.a) İmametden Bahsettiği Yerler

Resulullah (s.a.a) münasip durumlarda Ehl-i Beyt imamlarının imametlerinden bahsederek açıkça bu alanda açıklamada bulunmuştur. Bu açık nassı iki gruba ayırmak mümkündür: 1- Resulullah'ın (s.a.a) onların imametlerinden genel ve toplu olarak bahsettiği naslar. 2- Belli bir kişinin imametinden bahsettiği naslar.

Şimdi bu ikisini ayrı ayrı inceleyelim:

1- Resulullah'ın (s.a.a) Toplu olarak Bütün İmamlar Hakkındaki Buyukları Veda Haccında Sekaleyn Hadisi büyük Ehl-i Sünnet bilginlerinden olan Tirmizi, Cabir b. Abdullah-i Ensari'den naklen şöyle diyor:[24]

Resulullah (s.a.a) veda haccında, Arefe günü "Kasvi" adındaki devesinin üzerinde oturduğu halde şöyle buyurduğunu duydum:

"Ey millet! Ben kendimden sonra sizin aranızda öyle bir şey bırakıyorum ki, ona sarılacak olursanız asla sapmazsınız. O, Allah'ın kitabı ve itretim Ehl-i Beyt'imdir."

Tirmizi diyor ki: Bu hadisi Ebu Said-i Hudri, Zeyd b. Erkam ve Huzeyfe b. Useyd de rivayet etmişlerdir.

Gadir-i Hum'da Sekaleyn Hadisi

Sahih-i Müslim, Müsned-i Ahmed, Sünen-i Daremi, Sünen-i Beyheki ve diğer kitaplarda Zeyd b. Erkam'dan naklen şöyle rivayet edilmiştir:[25]

Resulullah (s.a.a) Mekke ve Medine arasında su alınan Gadir-i Hum denilen yerde bir hitabede bulunarak konuşması arasında şöyle buyurdu:

"Şunu bilin ki, ben de bir beşerim. Yakın zamanda Allah'ın elçisi gelecek ve ben davetine icabet edeceğim. Ben aranızda iki paha biçilmez şeyi bırakıyorum: O ikisinden biri içinde nur ve hidayet olan Allah'ın kitabıdır. Allah'ın kitabını alın ve ona sımsıkı sarılın ve... Diğeri ise Ehl-i Beyt'imdir..."

Bu hadis Sahih-i Tirmizi ve Müsned-i Ahmed'de şöyle nakledilmiştir:[26]

"...Ben sizin aranızda öyle bir şey bırakıyorum ki, benden sonra ona sarılacak olursanız asla sapmazsınız. Biri diğerinden daha önemli olan -o iki şey- gökyüzünden yeryüzüne uzanmış bir ip olan Allah'ın kitabı ve diğeri itretim (öz yakınlarım olan) Ehl-i Beyt'imdir. Bu ikisi havuzun başında bana kavuşuncaya kadar asla birbirlerinden ayrılmazlar. O halde benden sonra o ikisine

nasıl davranacağınıza dikkat edin."

Bu hadis Müstedrek-üs Sahihayn'de şöyle geçmektedir:[27]

"Yakında çağrılacağım ve -çağrıya- icabet edeceğim, ben sizin arasızda iki değerli şey bırakıyorum ki biri diğerinden daha üstündür: Allah'ın kitabı ve itretim -Ehl-i Beyt'im-. Bu ikisine nasıl davranacağınıza dikkat edin. Bu ikisi havuzun -Kevser'in- başında bana kavuşuncaya kadar birbirinden ayrılmazlar.

Başka bir rivayette de şöyle nakledilmektedir:[28]

"Ey millet! Ben sizin aranızda iki şey bırakıyorum, bu ikisine uysanız asla sapmazsınız. O ikisi Allah'ın kitabı ve itretim Ehl-i Beytim'dir."

Hakim kitabında şöyle yazıyor:

"Bu hadis Buhari ve Müslim'e göre sahihtir."

Bu hadis Müsned-i Ahmed'de, Hilyet-ul Evliya'da ve diğer Ehl-i Sünnet ve Şia kaynaklarında başka tabirlerle nakledilmiştir.[29]

Yukardaki hadiste Resulullah (s.a.a) hayatlarının son yılında kendisinin de beşer olduğunu, yakında Allah'a döneceğini ve bu dünyadan diğer dünyaya göçmek üzere Hakk'ın davetine lebbeyk diyerek icabet edeceğini haber veriyor. Resulullah (s.a.a) kendisinden sonra vuku bulacak olaylardan dolayı İslam ve Müslümanlar için endişeleniyor ve bu endişesinden dolayı diyor ki:

"Ben sizin aranızda iki şey bırakıyorum; onlara sarılarak hürmetlerini koruyup emirlerine uyduğunuz müddetçe asla sapmazsınız.

Bu iki şeyden, biri diğerinden daha değerlidir. Biri Allah tarafından inen emirleri kapsamına alan Allah'ın kitabı ve diğeri Aba hadisinde isimleri geçen benim itretim ve Ehl-i Beytimdir. Allah'ın kitabı ve benim Ehl-i Beyt'im olan bu ikisi birbirinden ayrılmaz ve biri diğerine tercih verilmez.

Allah Teala'nın bütün hükümleri bu ikisinden alınmalı öğrenilmelidir. Kur'an-ı Kerim'i beyan eden, tefsir eden ve hükümlerini tebliğ eden Ehl-i Beyt 'tir. Kur'an ve Ehl-i Beyt kıyamet günü bana varıncaya kadar birbirlerinden ayrılmazlar."

Resulullah (s.a.a) bu sözleri bir kere Arafat'da, bir kere de Gadir-i Hum'da dile getirmiştir. Ehl-i Beyt hakkındaki yukarıdaki ayet ve hadisler Resulullah'tan (s.a.a) sonra ümmetin imamı olan 12 Ehl-i Beyt imamlarını kapsamına almaktadır. Bunu bizzat Resulullah (s.a.a)'ın hadislerinden ve her imamın sonraki imamı tanıtmamasından anlamak mümkündür.

Dipnotlar

[1] Ehl-i Beyt Mektebi kaynaklarından: Meani-il Ahbar, s.374; Uyun-ul Ahbar, c.2, s.36; Men La Yahzuruh-ul Fakih -Gaffari-, c.4, s.420; Bihar-ul Envar -Meclisi- c.2, s.145.

Ehl-i Sünnet kaynaklarından: Mecma-uz Zevaid-i Haysemi, c.8, s.126 el-Feth-ul Kebir, c.1, s.233; Muhaddis-il Fazil -Hasan b. Abdurrahman-i Ramhormuzi- s.163; Kavaid-ul Tahdis - Kayimi- s.48 Tarafı ve diğerlerinden naklen.

[2] Tarih-i Hulefa -Suyuti-, Evveliyat-ı Ömer babı, s.138.

[3] Tarih-i Hulefa -Suyuti-, Evveliyat-ı Ömer babı, s.138.

[4] Sünen-i Ebu Davud, c.4, s.210.

[5] Sünen-i Ebu Davud, c.4, s.209 Hulefa babı.

[6] Muruc-uz Zeheb -Mesudi-, c.3, s.216; Futuh-ul A'sem, c.8, s.137; Tarih-i İbn-i Kesir, c.10, s.2 ve c.10, s.7-8.

[7] Tarih-i İbn-i Kesir, c.10, s.4.

[8] Tarih-i İbn-i Kesir, c.10, s.8.

[9] el-Akreb-ul Mevarid, "halife" kelimesi, 1889 Beyrut basımı.

[10] Sahih-i Müslim, "Fezail-i Ehl-i Beyt " babı, c.7, s.130, hadis: 2424; Müstedrek-us Sahihayn, c.3, s.147; Taberi, Dürr-ül Mensur-i Suyuti, Zemahşeri, Razi ve... tefsirleri; Sünen-i Beyhaki, c.2, s.149 ve diğer kaynaklar.

[11] Müstedrek-us Sahihayn, c.3, s.147.

[12] Tefsir-i Suyuti, c.5, s.198-199; Sahih-i Tirmizi, c.13, s.248; Müsned-u Ahmed, c.2, s.292 ve c.6, s.306; Usd-ul Gabe, c.4, s.29 ve c.2, s.297; Tahzib-ut Tahzib, c.3, s.297; Müstedrek-us Sahihayn, c.2, s.147, 416; Sünen-i Beyhaki, c.2, s.150; Usd-ul Gabe, c.5, s.289, 521; Tarih-i Bağdad, c.9, s.126.

[13] Müsned-u Ahmed, c.1, s.330; Hasais-un Nesai, s.11, Riyaz-un Nazara, c.2, s.269, Mecma-uz Zevaid, c.9, s.119-207; Tefsir-i Suyuti.

[14] Riyaz-un Nazara, c.2, s.269, Mecma-uz Zevaid, c.9, s.119-207; Suyuti'nin Dürr-ül Mensur tefsiri.

[15] Tefsir-i Suyuti, Tarih-i Bağdad, c.10, s.278, Mecma-uz Zevaid, c.9, s.167-169.

[16] Hasais-un Nesai, s.4 - 5; Sahih-i Tirmizi, c.3, s.171-172.

[17] Sahih-u Tirmizi, c.13, s.248, Mecma-uz Zevaid, c.9, s.206; Tefsir-i Taberi; Suyuti.

[18] Müstedrek-üs Sahihayn, c.3, s.172; Mecma-uz Zevaid, c.9, s. 146 ve 172.

[19] Tefsir-i Taberi, Tathir ayetinin tefsiri hakkında.

[20] "ve'mur ehleke ayetinin tefsirinde İbn-i Abbas'ın rivayeti Suyuti-nin Dürr-ül Mensur'unda ve yine Mecma-uz Zevaid, c.9, s. 168'de gelmiştir.

[21] İstiab, c.2, s.598; Usd-ul Gabe, c.5, s.174, Mecma-uz Zevaid, c.9, s. 168.

[22] Mecma-uz Zevaid, c.9, s. 169.

[23] Müsned-u Ahmed, c.3, s.252; Müsbed-u Tayalsi, c.7, s.274, hadis:2059; Usd-ul Gabe, c.5,

s.521; Taberi ve Suyuti tefsirleri.

[24] Sahih-i Tirmizi, c.13, s.199, "Menakib-i Ehl-ul Beyt" babı; Kenz-ül Ummal, c.1, s.38.

[25] Sahih-i Müslim, "Fezail-i Ali b. Ebi Talib" babı; Müsned-i Ahmed, c.4, s.366. Sünen-i Daremi, c.2, s.431 özetle; Sünen-i Beyhaki, c.2, s.148 ve c.7, s.30; Müşkil-ul Asar-i Tahavi, c.4, s.368. Biz bu hadisi Sahih-i Müslim'den naklettik.

[26] Sahih-i Tirmizi, c.13, s.201; Usd-ul Gabe, İmam Hasan'ın hayatı bölümünde. Dürr-ül Mensur-i Suyuti Şura suresinde "el-Meveddet" ayetinin tefsirinde.

[27] Müstedrek-us Sahihayn, c.3, s.109; Hasais-un Nesai, s.30, Müsned-i Ahmed, c.3, s.17; Tabakat-i İbn-i Sa'd, c.2, s.2; Mecma-uz Zevaid-i Haysemi, c.9, s.163; Kenz-ül Ummal, c.1, s.47-48 ve 97.

[28] Müstedrek-us Sahihayn, c.3, s.109 ve bu anlama yakın olarak c.3, s.148.

[29] Müsned-i Ahmed, c.4, s.368-371 ve yine c.5, s.181; Tarih-i Bağdad, c.8, s.442; Hilyet-ul Evliya, c.1, s.355 ve c.9, s.64; Usd-ul Gabe, c.3, s.147; Mecma-uz Zevaid-i Haysemi, c.9, s.163-164.

Ehl-i Beyt Mektebinde İmamet ve Hilafet

Konuya girmeden önce "İmam" ve "Halife" kelimelerinin lügat, şariat ve müteşerriler açısından anlamını incelememiz gerekiyor.

1- Halife:

Halife veliaht, bir kişinin diğer bir kişinin yerine geçmesi anlamındadır.

Dolayısıyla, halife kelimesi devamlı diğer bir kelimeye izafe edilerek -eklenerek- kullanılmaktadır. Öreğin "halifet-ul alim" (alimin halifesi), "halifet-ul vali" (valinin halifesi) gibi.

Halife kelimesi Kur'an-ı Kerim'de de bu anlamda kullanılmıştır. Örneğin: "Hani Rabbin, meleklerle: muhakkak ben, yeryüzünde bir halife var edeceğim demişti." (Bakara/30)

Yine: "Ey Davud, biz seni yeryüzünde bir halife kıldık."(Sâd/26)

Her iki ayette de "halife" kelimesinin izafe olduğu "Allah" kelimesi belli olduğundan ayette zikredilmemiştir. O halde Adem ve Davud Allah Teala'nın yeryüzündeki iki halifesidir.

Resulullah'tan (s.a.a) nakledilen hadislerde de halife kelimesi bu anlamda kullanılmaktadır.

Mesela Resulullah'tan (s.a.a) nakledilen bir hadiste şöyle geçmektedir:

"Allah'ım halifelerime rahmet gönder, Allah'ım halifelerime rahmet gönder, Allah'ın halifelerime rahmet gönder" Ya Resulullah, halifeleriniz kimlerdir? denilince buyurdular ki: "Benden sonra gelerek hadis ve sünnetimi rivayet edenlerdir."[1]

Resulullah'ın (s.a.a) risalet makamında vazifesi ilahi risaleti tebliğ etmek ve halka ulaştırmaktı.

Bu hususta Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor:

"Biliniz ki, elçimize düşen, ancak apaçık bir tebliğdir." (Maide/92).Yine: "Peygambere düşen, apaçık bir tebliğden başkası değildir." (Nur/54) buyurmaktadır.

Yine bir çok ayet-i kerimede bu anlam vurgulanmaktadır. Resul-i Ekrem'in (s.a.a) vazifesi ilahi risaleti tebliğ olduğundan dolayı Resulullah'ın halifeleri de hadis ve siretini tebliğ etmede bu vazifeyi üstlenen kimseler olmalıdır.

"Halife" kelimesi Ebu Bekr'in zamanında da bu anlamında kullanılmaktaydı. Çünkü Ebu Bekr'e biat edildikten sonra şahsen kendisini "Resulullah'ın (s.a.a) halifesi" olarak tanıtıyordu, mutlak şekilde kendisini halife olarak nitelendirmiyor; "Resulullah'ın halifesi" olarak nitelendiriyordu.

Ömer'in Hilafeti Döneminde

Ömer hilafetinin başlarında kendisini "Ebu Bekr'in halifesi" ve bazen de "Resulullah'ın halifesinin halifesi" olarak tanıtıyordu. Bir gün Irak valisi Lebid b. Rabia ve Adiy b. Hatem adındaki yakınlarından iki kişiyi bir iş için halifenin yanına gönderdi. Bu iki kişi Medine'ye girince Mescid-un Nebi'de Amr-ı As'la görüşerek: Emirü'l-Müminin'den bizim için görüşme izni al dediler. Amr halifenin yanına giderek "Es selamu aleykum ya Emir-el müminin" dedi. Ömer, "Niçin beni bu lakapla çağırdın?" dediğinde Amr, Lübeyde ve yanındaki arkadaşının bu adı halifeye verdiklerini anlatarak dedi ki:

"Bizler müminiz sen de bizim emirimizsin; dolayısıyla sizi Emirü'l-Müminin diye çağırıyoruz."

O günden itibaren Ömer'i "Emir-ül müminin" diye çağırdılar ve ona bundan başka bir ad vermediler.[2]

Osman'ın Hilafeti Döneminde

Osman'ı da hilafeti döneminde "Emir-ül müminin" diye çağırıyorlardı ve bazen de ona "İmam" diye hitap ediyorlardı. Emevi halifelerinin dönemine kadar durum böyleydi. Emevi Halifeleri Döneminde Emevi halifelerini bazen "Emir-el müminin", bazen "İmam" ve bazen de "Halifetullah" diye çağırıyorlardı.

Ebu Davud Ehl-i Sünnet'in Sihah-i Sitte'sinden biri olan Sünen'inde "el-hulefa" babında şöyle bir rivayet naklediyor:

Haccac Yusuf-i Sakafî bir gün hutbesinde şöyle dedi: "Allah'ın halifesi ve seçtiği Abdulmelik Mervan'ı dinleyin ve itaat edin!"[3]

Yine Haccac hutbesinde halktan: "O'nun yanında sizin halifeniz mi üstündür yoksa sizin Resulünüz mü? diye soruyordu.[4]

Haccac burada demek istiyor ki, Allah'ın halifesi Abdulmelik Mervan, Allah Teala'ya Resul-i Ekrem'den daha yakın ve daha azizdir!

Yine döneminin meşhur fasıklarından olan, Allah Teala'nın azap ayetlerine öfkelenerek okla

sarhoşken Kur'an'ı paramparça eden ve Ka'be'nin damına çıkararak kadeh kaldırıp şarap içmek isteyen[5] Emevi halifesi Velid b. Yezid hilafete geçip İslam memleketlerine hakim olunca "Ermeniyye" valisi bu münasebetten dolayı yazmış olduğu tebrik mektubunda şöyle hitap ediyor

Velide:

"Allah'ın halifeliği size mübarek olsun!"[6]

Abbasiler Döneminde Hilafet Lakabı

Bir gün Abbasi halifesi Mehdi'nin meclisinde bir kişi "Velid b. Yezid'e" Zındık ve Kafır diye küfür etmesi üzerine halife Mehdi Abbasi ona hitaben dedi ki:

"Allah'ın halifeliği bir zındık ve kafire bırakılmaktan daha üstündür."[7]

Abbasi halifesi Mehdi demek istiyor ki, Velid b. Yezid "halifetullah" olduğuna göre zındık olamaz!

Yeri gelmişken şunu da hatırlatalım ki, Abbasiler Ehl-i Beyt adına, Hz. Ali'nin (a.s) evlatlarına haklarını onlara geri çevirmek için Emeviler'e karşı Ehl-i Beyt taraftarlarıyla birleşmişlerdi. Tam Emeviler'e galip gelmek üzereyken âni bir siyasi hareketle yönetimi ele geçirerek Ehl-i Beyt taraftarlarını kenara ittiler. Ancak Ehl-i Beyt'in intikamını almak adına Emeviler'e karşı düşmanlık beslemeyi, onların ve taraftarlarının kökünü kazımayı kendileri için bir propaganda vesilesi olarak koruyorlardı. Ama yukarıda geçen olayda Abbasi halifelerinden üçüncüsü olan Mehdi, Velid b. Yezid'i savunarak "zındık" suçlamasını onun üzerinden kaldırıyor. Bu da tabii ki Mehdi'nin onu ve kendisini Allah'ın halifesi bildiği ve belkide onun Allah'ın halifesi olduğuna inandığı içindir!

Abbasiler'in hilafetinin başlarında "halife" kelimesi "veliahd" ve "naip" anlamında kullanılıyordu. Bunu açıklarken de "halifetullah, halifet-i Resulullah, ya halifet-u halifeti Resulullah" diyorlardı. Abbasiler'in döneminden itibaren hitabe ve mektuplarda "halife kelimesini başka bir kelimeye izafe etmeksizin tek başına kullanıyor ve bu kelimden sadece "Resulullah'ın halifesi"ni kastediyorlardı. Abbasiler döneminde bir süre de "halife" kelimesini "halifetullah" (Allah'ın halifesi) anlamında kullandılar; ancak çok geçmeden "halife" kelimesi tekrar "Resulullah'ın halifesi" anlamında meşhur oldu. Bilginler de o tarihten itibaren lügat kitaplarında "halife" kelimesini şöyle açıklamışlardır:

"Halife: Birinin yerine geçen ve onun makamında oturan kimse, en büyük sultan. Şeriatta: Kendisinden üstünü olmayan en büyük imam."[8]

2- İmam ve İmamet

"İmam" kelimesi salat, zekat, hac kelimeleri gibi Arap lügatinde olan, ancak İslam'da onlar için bir takım şart ve kurallar belirtilen ve sonuçta cahiliye dönemindeki anlamından çıkarak farklı bir anlam kazanan kelimelerdendir. Örneğin telbiye denilen "lebbeyk" demek hacc farizalarından

biridir. Cahiliye Arapları da telbiye söylüyorlardı, ancak bunu söylerken Allah Teala'nın neuzu billah ortağı olduğunu dile getiriyorlardı. Cahiliye arapları şöyle diyorlardı: "Lebbeyk la şerkie lek, illa şerikun huve lek" (Lebbeyk, bir şerikten ve ortaktan başka senin şerik ve ortağın yoktur.)

Ancak telbiyenin İslam'daki anlamı cahiliye dönemindeki anlamından tamamen farklıdır.

İslam'da telbiye şöyledir:

"Lebbeyk Allahumme lebbeyk, lebbeyk la şerike leke lebbeyk, innel hamde ven nimete leke vel mülk, la şerike leke lebbeyk" (Lebbeyk ya Rabb lebbeyk, Lebbeyk senin ortağın yoktur lebbeyk, doğrusu, hamd, nimet ve mülk -saltanat- senindir lebbeyk, senin ortağın yoktur lebbeyk). Cahiliye döneminde "talak" kelimesi vardı ve erkek eşinden ayrılmak -eşini boşamak- için hiç bir şart ve kural olmaksızın "kuntu ve febintu" kelimesini söyleyerek onu boşuyordu ve ondan sonra kadın ve erkek her biri kendi yoluna gidiyorlardı.

İslam'da da "talak" kelimesi vardır, ancak karı-kocanın boşanabilmeleri için bir takım şart ve kurallar belirtilmiş ve bu işin doğru bir şekilde gerçekleşmesi için o şart ve kurallara uyulması şart bilinmiştir.

Salat kelimesi de Arapça'da "dua" anlamındadır. İslam da bu kelimeyi kullanmıştır. Ancak bu kelimenin İslam'da kullanıldığı anlam lügatteki anlamıyla farklıdır. Salat kelimesi İslam'da özel şart ve kurallar altında yerine getirilen özel bir takım hareketler ve belli başlı ayet ve duaları okumak için kullanılmıştır ki ona "namaz" demekteyiz.

Buna nazaran diyoruz ki, hac, talak ve salat kelimeleri gerçi İslam'dan önce de Arapça'da vardıysa da, ancak bunların her birinin önceki anlamlarıyla tamamen farklı olan özel anlamları vardı. İslam'da özel anlamı olan veya bir takım özel hareket ve şartlar alan bu kelimelere "şer-i kavram" denilmektedir. Dolayısıyla, Müslümanların kullandığı hac, talak ve salat kelimeleri şer'i ve İslami ıstılahlardır.

İmam ve imamet kelimesi de böyledir. Çünkü "imam" Arap lüğatinde kılavuz ve öncü "imamet" ise kılavuzluk anlamındadır. İslam da bu kelimeyi bu anlamda kabul ederek kullanmış, ancak özel bir takım şartlarla onu Arap lüğatindeki anlamından ayırmıştır. Dolayısıyla, genel olarak imam ve imamet kelimesi de hac, talak ve salat kelimeleri gibi şer'i ve İslami bir ıstılahtır.

İslam'da bu kelime kullanılırken Arap lüğatinde olan genel imamet ve kılavuzluk kastedilmemektedir.

Bunları dikkate alarak şimdi imam ve imamet bahsine girip Ehl-i Beyt mektebi açısından bunu inceleyelim.

Ehl-i Beyt Mektebinde İmam ve HalifeDaha önce de dediğimiz gibi İslam'da dahalife kelimesi lügatte kullanıldığı anlamda kullanılmaktadır. Halife kelimesinin lügat anlamına bu mektebe göre nazaran Ehl-i Beyt mektebi izcileri imam ve Resulullah'ın (s.a.a) halifesi için şu şartları

gerekli bilmişlerdir:1- İmam Masum Olmalıdır Allah'ın hükümlerini ve İslam akaidini tebliğ etmekle görevli olan Resulullah (s.a.a) masum olduğu için onun yerine geçecek olan kimse de bu özelliklere sahip olmalıdır. Yani tam bir güvenle emir ve nehiyleri kabul edilip uyulabilmesi için İmam da günah ve hata işlemekten masum ve korunmuş olmalıdır. Çünkü imam da diğer insanlar gibi günah ve hata işler, fasık ve zalim olursa onun emir ve nehiyleri şahsı duygularına dayanabilir ve insanın böyle birini Resulullah'ın (s.a.a) halifesi bilerek iman ve varlığının mukadderatını onun eline bırakması nasıl farz olabilir?

2- İmam Allah Tarafından Tayin Olmalıdır

Allah'tan başka hiç kimse insanların içini bilmediğinden Resulullah'ın (s.a.a) yerine oturacak halifeyi de -ki masum olması gerekiyor- Allah Teala tayin etmeli ve peygamberi vasıtasıyla onu halka tanıtmalıdır.

Buna binaen, imamı tanıtmak peygamberin vazifesidir. Peygamber kendisinden sonra ümmetinin vazifelerini bilmeleri ve sapıklığa düşmemeleri için kendisinden sonraki imamı tanıtmak zorundadır. Bakara suresinin 124. ayeti bunun için en iyi delildir:"

-O zaman İbrahim'e:- Seni şüphesiz insanlara imam kılacağım demişti. -İbrahim:- Ya soyumdan olanlar? deyince -Allah:- Zalimler benim ahdime erişemez demişti."

Dolayısıyla, imamet Allah Teala'nın ahit ve emanetidir ve Resulullah (s.a.a) Allah Teala'nın diğer emirlerini tebliğ edip insanlara ulaştırdığı gibi O'nun imamet vazifesini kime bıraktığını ve böyle bir ahdi kimlere verdiğini de bildirmektedir. Ayette açıkça belirtildiği üzere Allah tarafından böyle bir ahid tam anlamıyla zalim bir kişiye yapılmaz, kendisine veya diğerlerine nasıl olursa olsun zulmeden bir kimse yüce imamet makamına layık olmaz. Masum kelimesinin mana ve mefhumu da aynen budur.

Ancak ismet ve masumiyet meselesine girmeden önce bilinmesi gerekir ki, imam, bilfiil hükümet gücüne sahip olmasa bile ümmetin önder ve kılavuzu demektir. Yani halka hükümet etmek imametın şartı değildir. Hz. İbrahim (a.s), ümmetinin imamıydı, fakat hakimiyete ulaşmamıştı. Hz. İbrahim'in (a.s) soyundan olan Hz. İsa (a.s) da imamdı ama hakimiyete ulaşmamıştı. Resul-i Ekrem'de (s.a.a) hicretten önce Mekke'de imamdı ama egemelik kurmuş değildi. Elbette bu, hak İslam hükümetinin imamet ve rehberlikle birbirinden farklı iki ayrı şey olduğu anlamında değil. Tam aksine, imam olduğu zaman İslam'da onun rıza ve teyidi dışında hiçbir hükümet meşru olmaz. Yine bilinmesi gerekir ki, Hz. İbrahim (a.s), Hz. İsa (a.s) ve hatta Mekke'den Medine'ye hicret etmeden önce Resulullah'ın (s.a.a.) hükümet ve yönetimde olmamaları onlardan imametın alınmasına sebep olmadığı gibi, imamın hakim ve hükümet makamında olmaması onun ümmete imametinin olmamasına sebep olmaz. İmamın vazifesi, söz ve hareketleriyle İslam ahkâmını ve akaidi halka tebliğ etmek ve onları

tahriflerden korumaktır.

İmam, bazen bu hüküm ve akaidi doğrudan doğruya vahiy yoluyla Allah Teala'dan alır; bu durumda ona "resul" ve "peygamber" denir. Bezen de imam bu hükümleri, emir ve nehiyleri peygamberden alarak onu tebliğ eder; bu durumda o imama peygamberin vasisi denir.

Bu vazifenin asıl mihveri sadece Allah Teala'nın hükümlerini tebliğ etmektir.

Şimdi konumuza geçerek Kur'an-ı Kerim ve Resulullah'ın (s.a.a) hadisleriyle imamların masumiyetini inceleyelim.

Tathir Ayetinin İnişi Ebu Talib'in torunu Abdullah Cafer'den şöyle nakledilmektedir: Resulullah (s.a.a) Allah'ın rahmetinin inmek üzere olduğunu görünce buyurdu ki: "Söyle yanıma gelsinler, söyle yanıma gelsinler!" Safiyye: Kimler, ya Resulullah? diye sordu. Resulullah: "Ehl-i Beyt'im: Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin diye buyurdu.. Bu dört kişi huzuruna çıkınca Resulullah (s.a.a) üzerindeki abayı onların üstüne çekerek ellerini göğse kaldırıp şöyle buyurdu: "Ya Rabbi! Bunlar benim Ehl-i Beytim'dirler. O halde Muhammed ve Ehl-i Beyti'ne selam gönder."

O sırada Allah Teala bu ayeti indirdi:

"Ey Ehl-i Beyt, gerçekten Allah, sizden her türlü pisliği gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister." (Ahzab/33)[9]

Ümm-ül Müminin Aişe der ki: O aba siyah nakışları olan yünden dokunmuştu.

Ümm-ül Müminin Aişe, Resulullah'ın Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'i o abanın altında topladığını Tathir ayetinin bu dört kişi hakkında nazil olduğunu ve Resulullah'ın bu ayeti onlar hakkında okuduğunu vurgulamıştır.[10]

Sahabeden Vasele b. Askaa'den nakledilen bir rivayette şöyle yer almaktadır: "Resulullah (s.a.a) Ali ve Fatıma'yı yanına çağırarak karşısında oturttu, Hasan ve Hüseyin'i de dizlerinin üzerinde oturttu ve..."[11]

Bir rivayete göre Ümm-ül müminin Ümm-ü Seleme şöyle diyor: "Tathir ayeti nazil olduktan sonra Resulullah'a: Ben de Ehl-i Beyt'ten miyim? dedim. Resulullah buyurdu ki: Senin akıbetin hayırdır; sen Resulullah'ın zevcelerindensin"[12]

Bunlardan başka Tathir ayeti ve iniş sebebini Abdullah b. Abbas,[13] Resulullah'ın evlat edindiği Ömer b. Ebi Selme,[14] Ebu Said-i Hudri,[15] Sa'd b. Ebi Vakkas,[16] Enes b. Malik[17]... gibi meşhur şahsiyetler rivayet etmişlerdir.

Resulullah'ın (s.a.a) Ehl-i Beyt'inden de bazıları kendi makam ve mevkilerini ispatlamak için Tathir ayetini delil göstermişlerdir. Örneğin:

1- Resulullah'ın büyük torunu Hasan b. Ali, Kufe mescidinin minberinde Tathir ayetine ve bu ayetin iniş sebebine dayanarak bu açıdan kendi makam ve mevkisini oradakilere

açıklamıştır.[18]

2- Ali b. Hüseyin Zeynülâbidin Şam mescidinin minberinde Yezid ve taraftarları ve mescidde hazır olan Müslümanlar karşısında Tathir ayetine istinaden kendi makam ve mevkisini açıklamış, Yezid ve diğer Ümeyye Oğulları'nın Ehl-i Beyt hakkındaki zulüm ve haksızlıklarını ifşa etmiştir.[19]

Resulullah'ın Ehl-i Beyt'i Tanıtımı

Tathir ayetinin Resulullah (s.a.a), Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyi (a.s) hakkında inmesinden sonra Resul-i Ekrem (s.a.a) kaç ay boyunca devamlı sabah namazlarında Ali ve Fatıma'nın evlerinin kapısına gelerek evdekilere "size selam olsun ey Ehl-i Beyt" diye hitap ediyor ve sonra Tathir ayetini okuyarak sabah namazının vaktinin geldiğini onlara bildiriyordu.

İleride onların yerine başkalarının Ehl-i Beyt olarak tanıtılmasını önlemek için Resulullah'ın (s.a.a) bu hareketini Mescid'de ve ashabından bir grubun gözleri önünde uzun süre tekrarlayarak amelen Kur'an-ı Kerim'in kastettiği Ehl-i Beyt'i onlara tanıtıyordu.

Resulullah'ın (s.a.a) bu hareketini şahsen görerek nakleden sahabilerin sayıları oldukça çoktur.

Biz burada onların meşhurlarından bazılarına değineceğiz:

1- Abdullah b. Abbas diyor ki: Dokuz ay boyunca Resulullah'ın (s.a.a) her gün namaz vakti Ali b. Ebi Talib'in kapısının önünde durarak şöyle buyuruyordu: "Allah'ın özel selamı, rahmet ve bereketleri siz Ehl-i Beyt'in üzerine olsun." Sonra şu ayeti okuyordu "Ey Ehl-i Beyt, gerçekten Allah, sizden her türlü pisliği gidermek ve sizi tertemiz kılmak istiyor." Daha sonra "Rabbiniz size rahmet etsin; namaz vaktidir." diyordu.

Resulullah (s.a.a) bu hareketini her gün beş kere namaz vakitleri tekrarlıyordu.[20]

2- Resul-i Ekrem'in (s.a.a) azat etmiş olduğu kölesi Ebu Hamra'dan (Hilal b. Haris) şöyle rivayet edilmiştir:

Medine'de sekiz ay boyunca dikkat ettim Resulullah (s.a.a) bir kere değil, her gün sabah namazı vaktinde evden çıkarak Ali'nin evinin kapısının önünde durup ellerini kapının iki tarafına bırakarak evdekilere hitaben şöyle buyuruyordu: "Ey Ehl-i Beyt, gerçekten Allah, sizden her türlü pisliği gidermek ve sizi tertemiz kılmak istiyor." [21]

3- Resulullah'ın (s.a.a) sahabilerinden olan Ebu Berzeh diyor ki:

"Yedi ay Medine'de Resulullah'la (s.a.a) namaz kıldım. Bu süre içerisinde gördüm ki, her zaman Resul-i Ekrem (s.a.a) namaz kılmak için evden çıktığında Fatıma'nın kapısının önünde durarak Tathir ayetini okuyordu." [22]

4- Enes b. Malik, Tathir ayeti indikten sonra Resulullah'ın altı ay boyunca Hz. Ali ve Fatıma'nın kapısına gelerek bu işi tekrarladığını söylemektedir. [23]

Daha önce de söylediğimiz gibi ashaptan bir çoğu Resulullah'ın (s.a.a) Tathir ayeti indikten

sonra Ehl-i Byet'ini bu yolla tanıttığını nakletmişlerdir. Bu konuda sadece Resulullah'ın (s.a.a) bu işi ne kadar devam ettiğinde ihtilaf vardır. Allah Teala bu ayette özellikle Resulullah'ın (s.a.a) zamanında masumların varlığından haber vermiş, Resul-i Ekrem (s.a.a) de abasını onların üzerine örtmekle ve aylarca ashabinın gözü önünde onların evinin önünde durup Tathir ayetini okumakla Ehl-i Beyt'inin masumlarını herkese tanıtmış ve bu hususta hiç bir şüpheye yer bırakmamıştır.

Yine Tanıtma

Her iki mektebin kabul ettiği, imamların masumiyetine dair Ehl-i Beyt mektebinin en büyük delili olan Tathir ayetinin nazil olmasının peşinden Ehl-i Beyt'i tanıtmada Resulullah'ın (s.a.a) şahsen söz ve hareketleriyle hadisler ve ashabin sözlerinin arasından Kısa hadisini özetle inceledikten sonra şimdi Resul-i Ekrem'in (s.a.a) kendisinden sonra ümmetin imam ve önderlerini tanıttığı diğer yerleri inceleyelim. Ama her şeyden önce Resulullah (s.a.a)'ın Allah tarafından bir emir olmaksızın boş ve kendi yanından hiç birşeyi tebliğ etmeyeceğini dikkate almak gerektiğini de hatırlatalım. Çünkü Kur'an-ı Kerim bu hususta buyuruyor ki: "O, hevedan -kendi istek, düşünce ve tutkularına göre- konuşmaz. O -söyledikleri-, yalnızca vahiy olunmakta olan bir vahiydir."

(Necm/3-4)

Resul-i Ekrem'in (s.a.a) İmametten Bahsettiği Yerler

Resulullah (s.a.a) münasip durumlarda Ehl-i Beyt imamlarının imametlerinden bahsederek açıkça bu alanda açıklamada bulunmuştur. Bu açık nassı iki gruba ayırmak mümkündür: 1- Resulullah'ın (s.a.a) onların imametlerinden genel ve toplu olarak bahsettiği naslar. 2- Belli bir kişinin imametinden bahsettiği naslar.

Şimdi bu ikisini ayrı ayrı inceleyelim:

1- Resulullah'ın (s.a.a) Toplu olarak Bütün İmamlar Hakkındaki Buyrukları Veda Haccında Sekaleyn Hadisi büyük Ehl-i Sünnet bilginlerinden olan Tirmizi, Cabir b. Abdullah-i Ensari'den naklen şöyle diyor:[24]

Resulullah (s.a.a) veda haccında, Arefe günü "Kasvi" adındaki devesinin üzerinde oturduğu halde şöyle buyurduğunu duydum:

"Ey millet! Ben kendimden sonra sizin aranızda öyle bir şey bırakıyorum ki, ona sarılacak olursanız asla sapmazsınız. O, Allah'ın kitabı ve itretim Ehl-i Beyt'imdir."

Tirmizi diyor ki: Bu hadisi Ebu Said-i Hudri, Zeyd b. Erkam ve Huzeyfe b. Useyd de rivayet etmişlerdir.

Gadir-i Hum'da Sekaleyn Hadisi

Sahih-i Müslim, Müsned-i Ahmed, Sünen-i Daremi, Sünen-i Beyheki ve diğer kitaplarda Zeyd b. Erkam'dan naklen şöyle rivayet edilmiştir:[25]

Resulullah (s.a.a) Mekke ve Medine arasında su alınan Gadir-i Hum denilen yerde bir hitabede bulunarak konuşması arasında şöyle buyurdu:

"Şunu bilin ki, ben de bir beşerim. Yakın zamanda Allah'ın elçisi gelecek ve ben davetine icabet edeceğim. Ben aranızda iki paha biçilmez şeyi bırakıyorum: O ikisinden biri içinde nur ve hidayet olan Allah'ın kitabıdır. Allah'ın kitabını alın ve ona sımsıkı sarılın ve... Diğeri ise Ehl-i Beyt'imdir..."

Bu hadis Sahih-i Tirmizi ve Müsned-i Ahmed'de şöyle nakledilmiştir:[26]

"...Ben sizin aranızda öyle bir şey bırakıyorum ki, benden sonra ona sarılacak olursanız asla sapmazsınız. Biri diğerinden daha önemli olan -o iki şey- gökyüzünden yeryüzüne uzanmış bir ip olan Allah'ın kitabı ve diğeri itretim (öz yakınlarım olan) Ehl-i Beyt'imdir. Bu ikisi havuzun başında bana kavuşuncaya kadar asla birbirlerinden ayrılmazlar. O halde benden sonra o ikisine nasıl davranacağınıza dikkat edin."

Bu hadis Müstedrek-üs Sahihayn'de şöyle geçmektedir:[27]

"Yakında çağrılacağım ve -çağrıya- icabet edeceğim, ben sizin arasızda iki değerli şey bırakıyorum ki biri diğerinden daha üstündür: Allah'ın kitabı ve itretim -Ehl-i Beyt'im-. Bu ikisine nasıl davranacağınıza dikkat edin. Bu ikisi havuzun -Kevser'in- başında bana kavuşuncaya kadar birbirinden ayrılmazlar."

Başka bir rivayette de şöyle nakledilmektedir:[28]

"Ey millet! Ben sizin aranızda iki şey bırakıyorum, bu ikisine uysanız asla sapmazsınız. O ikisi Allah'ın kitabı ve itretim Ehl-i Beytim'dir."

Hakim kitabında şöyle yazıyor:

"Bu hadis Buhari ve Müslim'e göre sahihtir."

Bu hadis Müsned-i Ahmed'de, Hilyet-ul Evliya'da ve diğer Ehl-i Sünnet ve Şia kaynaklarında başka tabirlerle nakledilmiştir.[29]

Yukardaki hadiste Resulullah (s.a.a) hayatlarının son yılında kendisinin de beşer olduğunu, yakında Allah'a döneceğini ve bu dünyadan diğer dünyaya göçmek üzere Hakk'ın davetine lebbeyk diyerek icabet edeceğini haber veriyor. Resulullah (s.a.a) kendisinden sonra vuku bulacak olaylardan dolayı İslam ve Müslümanlar için endişeleniyor ve bu endişesinden dolayı diyor ki:

"Ben sizin aranızda iki şey bırakıyorum; onlara sarılarak hürmetlerini koruyup emirlerine uyduğunuz müddetçe asla sapmazsınız."

Bu iki şeyden, biri diğerinden daha değerlidir. Biri Allah tarafından inen emirleri kapsamına alan Allah'ın kitabı ve diğeri Aba hadisinde isimleri geçen benim itretim ve Ehl-i Beytimdir. Allah'ın kitabı ve benim Ehl-i Beyt'im olan bu ikisi birbirinden ayrılmaz ve biri diğerine tercih verilmez.

Allah Teala'nın bütün hükümleri bu ikisinden alınmalı öğrenilmelidir. Kur'an-ı Kerim'i beyan eden, tefsir eden ve hükümlerini tebliğ eden Ehl-i Beyt 'tir. Kur'an ve Ehl-i Beyt kıyamet günü bana varıncaya kadar birbirlerinden ayrılmazlar.”

Resulullah (s.a.a) bu sözleri bir kere Arafat'da, bir kere de Gadir-i Hum'da dile getirmiştir. Ehl-i Beyt hakkındaki yukarıdaki ayet ve hadisler Resulullah'tan (s.a.a) sonra ümmetin imamı olan 12 Ehl-i Beyt imamlarını kapsamına almaktadır. Bunu bizzat Resulullah (s.a.a)'ın hadislerinden ve her imamın sonraki imamı tanıtmasından anlamak mümkündür.

Dipnotlar

-
- [1] Ehl-i Beyt Mektebi kaynaklarından: Meani-il Ahbar, s.374; Uyun-ul Ahbar, c.2, s.36; Men La Yahzuruh-ul Fakih -Gaffari-, c.4, s.420; Bihar-ul Envar -Meclisi- c.2, s.145. Ehl-i Sünnet kaynaklarından: Mecma-uz Zevaid-i Haysemi, c.8, s.126 el-Feth-ul Kebir, c.1, s.233; Muhaddis-il Fazil -Hasan b. Abdurrahman-i Ramhormuzi- s.163; Kavaid-ul Tahdis -Kayimi- s.48 Tarafı ve diğerlerinden naklen.
- [2] Tarih-i Hulefa -Suyuti-, Evveliyat-ı Ömer babı, s.138.
- [3] Tarih-i Hulefa -Suyuti-, Evveliyat-ı Ömer babı, s.138.
- [4] Sünen-i Ebu Davud, c.4, s.210.
- [5] Sünen-i Ebu Davud, c.4, s.209 Hulefa babı.
- [6] Muruc-uz Zeheb -Mesudi-, c.3, s.216; Futuh-ul A'sem, c.8, s.137; Tarih-i İbn-i Kesir, c.10, s.2 ve c.10, s.7-8.
- [7] Tarih-i İbn-i Kesir, c.10, s.4.
- [8] Tarih-i İbn-i Kesir, c.10, s.8.
- [9] el-Akreb-ul Mevarid, "halife" kelimesi, 1889 Beyrut basımı.
- [10] Sahih-i Müslim, "Fezail-i Ehl-i Beyt " babı, c.7, s.130, hadis: 2424; Müstedrek-us Sahihayn, c.3, s.147; Taberi, Dürr-ül Mensur-i Suyuti, Zemahşeri, Razi ve... tefsirleri; Sünen-i Beyhaki, c.2, s.149 ve diğer kaynaklar.
- [11] Müstedrek-us Sahihayn, c.3, s.147.
- [12] Tefsir-i Suyuti, c.5, s.198-199; Sahih-i Tirmizi, c.13, s.248; Müsned-u Ahmed, c.2, s.292 ve c.6, s.306; Usd-ul Gabe, c.4, s.29 ve c.2, s.297; Tahzib-ut Tahzib, c.3, s.297; Müstedrek-us Sahihayn, c.2, s.147, 416; Sünen-i Beyhaki, c.2, s.150; Usd-ul Gabe, c.5, s.289, 521; Tarih-i Bağdad, c.9, s.126.
- [13] Müsned-u Ahmed, c.1, s.330; Hasais-un Nesai, s.11, Riyaz-un Nazara, c.2, s.269, Mecma-uz Zevaid, c.9, s.119-207; Tefsir-i Suyuti.
- [14] Riyaz-un Nazara, c.2, s.269, Mecma-uz Zevaid, c.9, s.119-207; Suyuti'nin Dürr-ül Mensur

tefsiri.

[15] Tefsir-i Suyuti, Tarih-i Bağdad, c.10, s.278, Mecma-uz Zevaid, c.9, s.167-169.

[16] Hasais-un Nesai, s.4 - 5; Sahih-i Tirmizi, c.3, s.171-172.

[17] Sahih-u Tirmizi, c.13, s.248, Mecma-uz Zevaid, c.9, s.206; Tefsir-i Taberi; Suyuti.

[18] Müstedrek-üs Sahihayn, c.3, s.172; Mecma-uz Zevaid, c.9, s. 146 ve 172.

[19] Tefsir-i Taberi, Tathir ayetinin tefsiri hakkında.

[20] "ve'mur ehleke ayetinin tefsirinde İbn-i Abbas'ın rivayeti Suyuti-nin Dürr-ül Mensur'unda ve yine Mecma-uz Zevaid, c.9, s. 168'de gelmiştir.

[21] İstiab, c.2, s.598; Usd-ul Gabe, c.5, s.174, Mecma-uz Zevaid, c.9, s. 168.

[22] Mecma-uz Zevaid, c.9, s. 169.

[23] Müsned-u Ahmed, c.3, s.252; Müsbed-u Tayalsi, c.7, s.274, hadis:2059; Usd-ul Gabe, c.5, s.521; Taberi ve Suyuti tefsirleri.

[24] Sahih-i Tirmizi, c.13, s.199, "Menakib-i Ehl-ul Beyt" babı; Kenz-ül Ummal, c.1, s.38.

[25] Sahih-i Müslim, "Fezail-i Ali b. Ebi Talib" babı; Müsned-i Ahmed, c.4, s.366. Sünen-i Daremi, c.2, s.431 özetle; Sünen-i Beyhaki, c.2, s.148 ve c.7, s.30; Müşkil-ul Asar-i Tahavi, c.4, s.368. Biz bu hadisi Sahih-i Müslim'den naklettik.

[26] Sahih-i Tirmizi, c.13, s.201; Usd-ul Gabe, İmam Hasan'ın hayatı bölümünde. Dürr-ül Mensur-i Suyuti Şura suresinde "el-Meveddet" ayetinin tefsirinde.

[27] Müstedrek-us Sahihayn, c.3, s.109; Hasais-un Nesai, s.30, Müsned-i Ahmed, c.3, s.17; Tabakat-i İbn-i Sa'd, c.2, s.2; Mecma-uz Zevaid-i Haysemi, c.9, s.163; Kenz-ül Ummal, c.1, s.47-48 ve 97.

[28] Müstedrek-us Sahihayn, c.3, s.109 ve bu anlama yakın olarak c.3, s.148.

[29] Müsned-i Ahmed, c.4, s.368-371 ve yine c.5, s.181; Tarih-i Bağdad, c.8, s.442; Hilyet-ul Evliya, c.1, s.355 ve c.9, s.64; Usd-ul Gabe, c.3, s.147; Mecma-uz Zevaid-i Haysemi, c.9, s.163-164